
СИСТЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ Й АДМІНІСТРУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

УДК 330.322.54

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНИХ ЕФЕКТІВ ВІД ІНВЕСТИЦІЙ

Андрєєва К.О., аспірант
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У статті проаналізовано основні напрями оцінки соціального ефекту від інвестування. Підкреслено важливість комплексної оцінки соціальної ефективності інвестиційних проектів для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни, регіону та окремого підприємства. Зазначено, що під час підготовки до аналізу соціальних ефектів інвестування необхідно враховувати, що деякі прояви соціального ефекту можуть бути точно виміряні, але в інших випадках можливі тільки якісні оцінки та експертні висновки. Розглянуто два базові підходи до оцінки соціальної ефективності: аналіз «витрати-результативність» (Cost-Effectiveness Analysis, CEA) і аналіз «витрати-вигоди» (Cost-Benefit Analysis, CBA). Підкреслено, що кількісні методи більш популярні серед корпорацій, які їх використовують, щоб зробити нематеріальні результати більш відчутними і використовувати вимір соціальних наслідків для питань прийняття рішень і контролю. Проте, в Україні рекомендовано дані методи використовувати як приватним, так і державним організаціям. За результатами дослідження сформовано основні підходи до оцінки соціальних ефектів інвестицій на підставі порівняльного аналізу найбільш популярних методів визначення соціального ефекту. Автором надано рекомендації щодо впровадження даної методики на підприємствах України.

Ключові слова: соціальний ефект, інвестиції, соціальний ефект інвестування, метод SROI, інвестиційний проект.

Постановка проблеми. Останні роки в Україні соціально-економічні умови в Україні залишаються доволі складними. Усі сфери економічної діяльності потребують впровадження антикризових заходів, реформування, нових проектів та підприємницьких ініціатив, що будуть сприяти економічному зростанню та сталому розвитку економіки держави та регіонів у майбутньому. Проте, будь-які заплановані заходи або проекти потребують залучення фінансових ресурсів, тобто інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному світі питання дослідження соціального ефекту від інвестицій поступово набуває все більшого значення. Відповідно, вивченню проблем соціального ефекту від інвестиційних проектів приділяє увагу велика кількість зарубіжних науковців та практиків М. Епштейн, К. Кларк, Д. Лонг, М. Маас, С. Олсен, М. Флорман та інші. А також над вирішенням проблем оцінки соціальної ефективності інвестицій працюють міжнародні фонди (REDF – належить право на методику SROI) та організації (Організація економічного співробітництва та розвитку).

Проблеми визначення соціальних ефектів від інвестування є актуальними і для вітчизняних вчених. Роботи І. Балабанова, В. Бочарова, І. Бланка., М. Віленського, Л. Гатовського, Е. Лібанової, С. Маркова, Л. Мельничука, В. Рибінцева та інших присвячені визначенню оптимальних шляхів оцінки соціальних ефектів від інвестування в Україні.

Основні результати дослідження. Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» [1], інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються

в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект. Тобто, завдяки інвестуванню вплив на розвиток регіону та держави може складатися не тільки з економічних показників, але й мати вираження через соціальний або екологічний ефект.

Досвід провідних держав демонструє, що у сучасних умовах глобальних соціально-економічних змін саме соціальні ефекти від реалізації інвестиційних проектів та програм мають велике значення для зменшення проявів кризових явищ та подальшого розвитку регіону та держави. Однак, питання оцінки соціального ефекту від інвестування є доволі складним – єдиного уніфікованого алгоритму оцінки соціального ефекту інвестицій не має.

У сучасних умовах надання комплексних звітів про потенціальний або наявний соціальний ефект інвестиційного проекту стає нагальною потребою для державних або некомерційних установ та організацій, великих соціально-відповідальних підприємств, окремих соціальних проектів або громадських ініціатив. Крім того, зростає конкуренція між організаціями та проектами за ресурси – не тільки фінансові, а й людські, матеріальні, технічні, інформаційні. Хоча на вибір інвесторів впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники, визначення потенціального або наявного соціального ефекту може бути важливою інформацією при прийнятті рішення інвестором. Для оцінки фінансового ефекту інвестицій розроблено, апробовано і вивчено значну кількість різних методик, підходи ж до оцінки соціального ефекту знаходяться на стадії розробки, апробації та визначення їх доцільності у конкретних умовах інвестування [6].

Необхідність оцінки виробленого соціального ефекту регіональних ініціатив і проектів обумовлено комплексом різнопланових факторів, представлених на рисунку 1. Проте, незважаючи на зазначені фактори впливу, комплексна оцінка соціального ефекту інвестиційних проектів на регіональному рівні здійснюється не дуже часто.

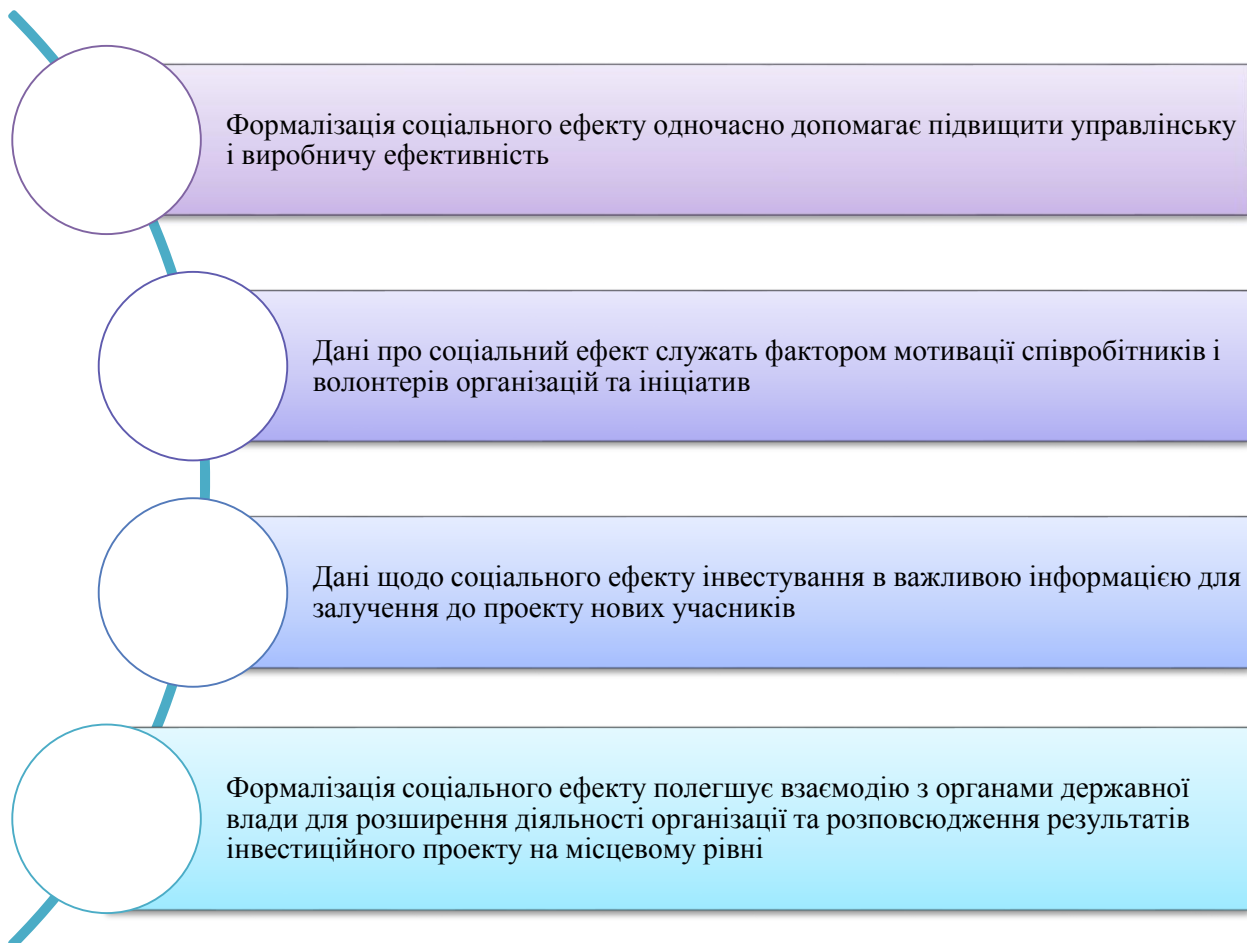

Рисунок 1 – Фактори, які обумовлюють необхідність оцінки соціального ефекту регіональних ініціатив і проектів

Під час оцінювання соціального ефекту від реалізації інвестиційного проекту слід розрізняти два його види: прямиї і непрямі. Під прямим розуміють ефект, безпосередньо пов'язаний з реалізацією

інвестиційного проекту – будівництвом (реконструкцією, модернізацією) проєктованих об'єктів і їх подальшою експлуатацією. Непрямий ефект виникає внаслідок податкових надходжень, додаткових інвестицій, розвитку виробництва, ініційованих реалізацією проєкту [9]. В результаті інвестиції, вкладені в проєкт, ініціюють додатковий приріст інвестицій в різні галузі економіки як безпосередньо в регіоні реалізації проєкту, так і по Україні в цілому.

Таким чином, у результаті реалізації інвестиційного проєкту можливо досягнення широкого соціального результату. Серед позитивних соціальних ефектів від інвестування можна виділити створення (реконструкцію) робочих місць у межах проєкту та суміжних до нього галузей, підвищення рівня життя населення, податкові надходження від реалізації проєкту та від розвитку виробництва внаслідок реінвестування прибутку, надання послуг у рамках проєкту, поліпшення екологічної ситуації, підвищення освітнього та кваліфікаційного рівня робочої сили. Розглянемо більш детально механізм виникнення різних позитивних соціальних ефектів [9] на більш детальних прикладах (рис. 2).

Рисунок 2 – Можливі позитивні соціальні ефекти від інвестування

Під час підготовки до аналізу соціальних ефектів інвестування необхідно враховувати, що деякі прояви соціального ефекту можуть бути точно виміряні, але в інших випадках можливі тільки якісні оцінки та експертні висновки. Так, ефект введення нових робочих місць буде залежати від їх процентного відношення до вже наявних в регіоні робочих місць і від ситуації на регіональному ринку праці.

Якщо розглядати безпосередньо методики оцінки соціального впливу інвестицій, то в цілому розрізняють два базові підходи до оцінки соціальної ефективності: аналіз «витрати-результативність» (Cost-Effectiveness Analysis, CEA) і аналіз «витрати-вигоди» (Cost-Benefit Analysis, CBA) [8].

Аналіз «витрати-результативність» дозволяє обчислити співвідношення витрат, виражених у грошовому вимірі, і соціального ефекту, вираженого в натуральних показниках. Прикладом подібних вимірів є, наприклад, вартість лікування дитини від лейкемії або вартість навчання безробітного нової професії. Застосування цього методу дозволяє досягти наступних специфічних цілей.

1. Провести порівняння різних програм в одній сфері, що дозволяє вибрати більш успішні проекти для вкладення ресурсів.

2. Провести порівняння без приведення ефекту до грошового вираження, що дозволяє застосовувати цю методику в випадках, коли монетизація соціального ефекту неможлива з етичних чи інших причин.

На практиці даний підхід застосовується для всіх секторів економіки, але найбільшого поширення він отримав в сфері охорони здоров'я. Істотним недоліком даного підходу є неможливість порівнювати проекти в різних сферах діяльності для найбільш ефективного інвестування коштів.

Методика «витрати-вигоди» дозволяє оцінювати соціальну ефективність проекту, коли соціальний вплив може бути виражений в грошовому вимірі. Даний підхід широко поширений в бізнес-секторі, для некомерційних організацій і соціальних підприємців цей досвід тільки напрацьовується. Такий підхід дозволяє донорам і інвесторам отримувати інформацію про кращі програми та ініціативи, а організації отримують дані для відбору і закріплення кращих практик. Найважливішим обмеженням при застосуванні цього методу є необхідність обґрунтовано обчислити в грошових одиницях всі виникаючі соціальні ефекти: первинні і вторинні, прямі і непрямі, матеріальні та нематеріальні, що надзвичайно складно технічно.

У світі вже багато часу на основі цих двох базових підходів некомерційними організаціями та благодійними фондами розробляються і впроваджуються різні методики визначення соціального ефекту інвестиційних проектів. Ще з 1990-х років було розроблено багато методів для вимірювання соціального впливу від реалізації інвестиційних проектів. Вивчення методик міжнародних організацій, економічної літератури і експертна інформація в цілому дозволяє виділити значну кількість різнопланових методів [17] визначення соціального впливу від інвестування (табл. 1). Цей перелік не є вичерпним, але дає огляд методів вимірювання соціального впливу.

Кількісні методи більш популярні серед корпорацій, які їх використовують, щоб зробити нематеріальні результати більш відчутними і використовувати вимір соціальних наслідків для питань прийняття рішень і контролю. В Україні такими принципами слід керуватися і державним, і приватним організаціям під час вирішення питань щодо фінансування проекту та його соціальних наслідків.

Таблиця 1 – Огляд методів вимірювання соціального впливу [17]

Методи	
Acumen Scorecard	Poverty Social Impact Assessment (PSIA)
Atkinson Compass Assessment for Investors (ACAFI)	Public Value Scorecard (PVSc)
Balanced Scorecard (BSc)	Robin Hood Foundation Benefit-Cost Ratio
Best Available Charitable Option (BACO)	Social Compatibility Analysis (SCA)
BoP Impact Assessment Framework	Social Costs-Benefit Analysis (SCBA)
Center for High Impact Philanthropy Cost per Impact	Social Cost-Effectiveness Analysis (SCEA)
Charity Assessment Method of Performance (CHAMP)	Social e-valuator
Foundation Investment Bubble Chart	Social Footprint
Hewlett Foundation Expected Return	Social Impact Assessment (SIA)
Local Economic Multiplier (LEM)	Social return Assessment (SRA)
Measuring Impact Framework (MIF)	Social return on Investment (SROI)
Millennium Development Goal scan (MDG-scan)	Socio-Economic Assessment Toolbox (SEAT)
Measuring Impacts Toolkit	Stakeholder Value Added (SVA)
Ongoing Assessment of Social Impacts (OASIS)	Toolbox for Analysing Sustainable Ventures in Developing Countries
Participatory Impact Assessment	Wellventure Monitor

Деякі методи були розроблені або некомерційними, або державними корпораціями. Прикладами розробок державних корпорацій (табл. 1) є SROI, OASIS, SCBA і LEM. Інші методи в основному розроблені і використовуються комерційними корпораціями [17, 19]. Прикладами є SRA, ACAFI, TBL, MIF та BACO. Хоча методи може спочатку були розроблені для певного виду організації, методи можуть бути використані та адаптовані іншими видами організацій. Використання SROI є хорошим прикладом цього явища. Цей метод був спочатку розроблений для некомерційної організації і в даний

час все частіше використовується прибутковими корпораціями. Поруч з цими кількісними методами вимірювання впливу кілька корпорацій, недержавних організацій та асоціації розробили керівні принципи, часто на основі одного або декілька існуючих методів вимірювання соціального впливу. Прикладами є «guidance document for the oil and gas industry» (PIECA 2008) та два керівництва, розроблені Shell [19, 20].

Спираючись на досвід категоризації методів екологічного обліку, можна виділити декілька напрямів категоризації. Наприклад, структура, розроблена Schaltegger, Clark [13] корисна для класифікації методів соціального впливу. Інші обмеження більше зосереджені на результатах і вартісних оцінках [15], або понять і термінів (US-EPA 1995) замість класифікації методів. Schaltegger і інші розрізняють п'ять вимірів методів екологічного обліку (рис. 3).

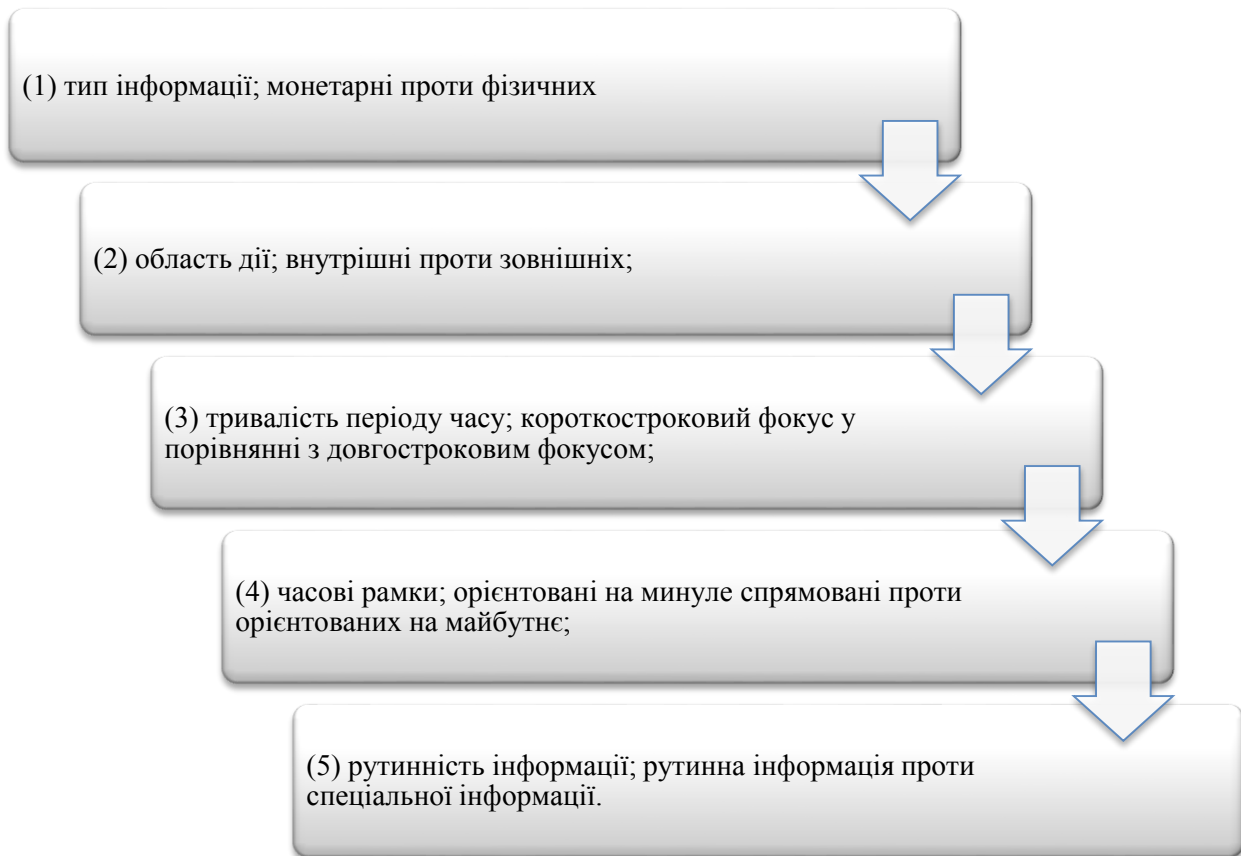

Рисунок 3 – Напрями категоризації методів екологічного обліку

Орієнтуючись на цю категоризацію, на практиці було встановлено, що методи відрізняються за такими параметрами: цілі, часові рамки, орієнтація (область дії), довжини часового проміжку, перспективи і підходи [17]. У табл. 2 представлено огляд характеристик методів, які мають значення для вибору методу для оцінки соціального ефекту інвестування.

Розглянемо більше детально складові вказаних критеріїв.

Мета. Методи вимірювання можуть бути розроблені для різних цілей, в залежності від того, для вимірювання чого він призначений. Науковцями були ідентифіковані методи, які особливо підходять для (а) скринінгу, (б) моніторингу, (в) звітності і (г) оцінки. Методи, які підходять для (а) скринінгу спрямовані полегшення оцінки інвестиційних можливостей і їх виконання щодо конкретних соціальних і фінансових цілей інвесторів. Методи, які підходять для (б) моніторингу спрямовані на надання допомоги керівництву з поточними оперативними прийняттям рішень, а також надають дані для контролю з боку інвесторів. Це може також допомогти підприємцям визначити зміни бізнес-моделі або ринкові можливості [16].

Методи (в) звітності особливо корисні для зовнішніх зацікавлених сторін, таких як потенційні інвестори, державні або інші представники, які вимагають або звіти на виконання запиту, або на регулярній основі. Методи (г) оцінки можуть бути використані для ретроспективних оцінок наслідків, досягнень постфактум для наукових цілей, але і для організаційного навчання.

Таблиця 2 – Характеристики методів, які мають значення при визначенні методу оцінку соціального ефекту інвестування

Характеристика	Тип методу
За метою	– Скринінг – Моніторинг – Звітування – Оцінка
За періодом часу (часові рамки)	– Перспективні – Поточні – Ретроспективні
За орієнтацією (областю дії)	– Внутрішні – Зовнішні
За тривалістю періоду	– Короткотермінові – Довготермінові
За рівнем впливу	– Мікро (індивід) – Мезо (корпорація або організація) – Макро (суспільство)
За підходом	– Процесні методи – Методи впливу – Способи монетизації

Період часу (часові рамки). Методи можуть використовувати різні часові рамки для оцінки. Деякі методи можуть бути застосовані на перспективу для оцінки наслідків, які можуть бути очікуваними, наприклад, від планованих реформ і програм. Ці методи мають можливість відкрити простір для різних варіантів, підтримати розробку заходів щодо пом'якшення наслідків і змін, а також надавати допомогу особам, які приймають рішення у виборі варіантів, які найкраще підходять (IPC 2008). Методи також можуть бути розроблені з акцентом на поточні або ретроспективні цілі. Методи фокусування на поточні події корисні для тестування шляхом припущень. Ретроспективні методи корисні для оцінки минулої діяльності.

Орієнтація (область дії). Методи можуть мати або орієнтацію на зовнішні дії або на внутрішні. Методи введення інформації корисні для оцінки відмінностей всередині проекту (наприклад, витрати, збережене підвищення задоволеності співробітників) в результаті соціальної діяльності. Зовнішньо-орієнтовані методи, з іншого боку, можуть бути використані для оцінки відмінностей в обсягах виробництва в результаті соціальної діяльності (наприклад, найкраща репутація) [17].

Тривалість періоду. Методи можуть мати часові рамки, які фокусуються на тривалий термін або на короткий термін. У більш традиційних методів вимірювання в центрі уваги, як правило, короткий термін. Однак, для вимірювання соціального впливу, може бути необхідний як короткостроковий, так і довгостроковий фокус. Вплив часто не розповсюджується в цілому після короткого проміжку часу; до виникнення соціальних наслідків може пройти тривалий час. Прикладом може служити ефект глобального потепління в результаті викидів парникових газів.

Рівень впливу. Методи оцінки соціального ефекту можна використовувати на різних рівнях впливу. Первісна інвентаризація показує, що вимір соціальних наслідків на мікрорівня має різні показники, ніж вимір соціальних наслідків на макрорівні з соціально-економічної точки зору.

Підхід. Методи можуть базуватися на різних підходах до вимірювання соціального впливу. У літературі визначено три загальні категорії: процесні (технологічні) методи, методи впливу і способи монетизації [13]. Існують методи процесу моніторингу ефективності та економічної ефективності поточних експлуатаційних процесів. Проте, вони не забезпечують абсолютну міру соціальної віддачі. Однак, результати впливу можуть бути оцінені за ступенем, в якому вони корелюють з причиною бажаних соціальних результатів. Є методи, які вимірюють вплив зв'язавши корпоративну соціальну діяльність (CSP) і корпоративну фінансову діяльність (CFP). Іншим прикладом методів впливу є так званий 3P підхід, при якому економічний аспект (Profit), соціальний вимір (People) і екологічний аспект (Planet) вимірюються кожний у власному блоці. Поряд з цим, можна виділити методи монетизації

кількісних соціальних і екологічних показників, і перевести ці показники в грошовому вираженні шляхом порівняння з традиційними фінансовими даними [17].

Висновки. Таким чином, аналіз перспективних методичних підходів до оцінки соціального ефекту від інвестування за складовими відповідних критеріїв показує, що, незважаючи на розвиток численних методів оцінки соціального впливу, тільки невелика частка методів спрямована конкретно на оцінку соціального ефекту інвестицій. Ще чотири методи здатні частково вимірювати соціальний вплив. Більшість методів має орієнтацію по відношенню до зовнішньої інформації, а не внутрішнього ефекту проекту. У той час, більшість підходів корисні для підготовки та вивчення звітності, но не має методів, метою яких є лише звітність. За винятком деяких методів, всі вони корисні для різних аспектів оцінки соціального ефекту інвестування. Всі методичні підходи, які спрямовані на конкретну оцінку соціального ефекту, використовуються на макрорівні та мають велике значення для оцінки впливу на суспільство. Тому використання методів визначення соціального ефекту від інвестицій є новим перспективним напрямом розвитку управління інвестуванням і надає можливості для формування сучасної інвестиційної інфраструктури.

Література

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 верес. 1991 р., // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – №47. – Ст. 646.
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 бер. 1996 р., // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – №19. – Ст. 80.
3. Безверхнюк Т.М. Соціальний проект в державному управлінні: обґрунтування доцільності реалізації [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_1_7 - Назва з екрану.
4. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – Киев: МП “ИТЕМ” ЛТД, 2004. – 246 с.
5. Бугас Н.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Н.В. Бугас, І.С. Богданець // Технології та дизайн. – 2014. – №2.
6. Маркова С.В. Соціальний ефект інвестицій [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek5-1-2010-PDF/032-37.pdf. – Загл. з екрану.
7. Мельничук Л.С. Сутність та значення соціальних інвестицій / Л.С. Мельничук // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 11. – С. 434 – 437.
8. Рождественская Н.В. Измерение социального эффекта экологических инициатив / Н.В. Рождественская, С.Б. Богуславская // Научный журнал НИУ ИТМО. Серия «Экономика и экологический менеджмент». – 2015. - № 1. - С. 198 – 205.
9. Рыбинцев В.А. Оценка социальных последствий реализации инвестиционных проектов / В.А. Рыбинцев, А.Н. Казак // Наукові праці НДФІ. – 2012. - № 3 (60). – С. 192 – 196.
10. Керівництво до методу SROI [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://socialvalueint.org/wp-content/uploads/2012/12/Social-Impact-Measurement-and-SROI_English_Version_final_2.pdf. – Загл. з екрану.
11. Офіційний звіт Організації економічного співробітництва та розвитку за 2015 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oecd.org/sti/ind/social-impact-investment.htm> . – Загл. з екрану.
12. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> . – Загл. з екрану.
13. Clark C, Rosenzweig W, Long D and Olsen S 2004, Double bottom line project report: Assessing social impact in double bottom line ventures; methods catalog, viewed 28 may 2010, <<http://www.shidler.hawaii.edu/Portals/1/resources/DoubleBottomLine.pdf>>.
14. Epstein MJ 2008, Making sustainability work: Best practices in managing and measuring corporate social, environmental, and economic impacts, Greenleaf Publishing Limited, Sheffield.
15. Loew, T 2003, ‘Environmental cost accounting: Classifying and comparing selected approaches’, In M Bennett, PM Rikhardsson and S Schaltegger (Ed.), Environmental management accounting - purpose and progress, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, pp. 41-56.
16. Maas, KEH and Boons, F 2010, ‘CSR as a strategic activity: value creation, integration and redistribution’, in C Louche, SO Idowu and WL Filho (ed), Innovative CSR, Greenleaf Publishing, Sheffield, pp. 154-172.
17. Maas, KEH Social Impact Measurement: classification of methods https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-94-007-1390-1_8#page-1.
18. Measuring Impact: Guidelines for Good Impact Practice [Електронний ресурс] – Режим доступа: http://www.thegiin.org/binary-data/GIIN_impact_measurement_guidelines.pdf.
19. Shell 2008a, Managing social performance, delivering benefits, Den Haag, Confidential.
20. Shell 2008b, Managing social performance, measuring and communicating social performance, Den Haag, Confidential.

References

1. On investment activity: Law of Ukraine dated 18 September. 1991, // Verkhovna Rada of Ukraine. – 1991. – №47. – Art. 646.
2. On the regime of foreign investment: the Law of Ukraine dated 19 March. 1996, // Verkhovna Rada of Ukraine. – 1996. – №19. – Art. 80.
3. Bezvernjuk T.M. (2004). Social project in public administration: substantiation of expediency of realization. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_1_7.
4. Blank I.A. Investment management. Kyiv, “MP ITEM” LTD., 2004.
5. Bugas N.V. (2014). State regulation of investment activity in Ukraine. Technology and design, 2.
6. Markova S.V. Social Investment Effect. Retrieved from : http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek5-1-2010-PDF/032-37.pdf/.
7. Melnichuk L.S. (2016) Essence and value of social investments. Global and national problems of the economy, 11, 434-437.
8. Rozhdestvenskaya N.V. (2015) Measurement of the social effect of environmental initiatives. Scientific Journal of NIU ITMO. Series “Economics and Environmental Management”, 1, 198-205.
9. Rybintsev V.A. (2012) Assessment of Social Impact of Investment Projects Implementation. Scientific Papers NDFI, 3 (60), 192-196.
10. SROI Guide. Retrieved from: http://socialvalueint.org/wp-content/uploads/2012/12/Social-Impact-Measurement-and-SROI_English_Version_final_2.pdf.
11. Official report of the Organization for Economic Cooperation and Development for 2015. Retrieved from: <http://www.oecd.org/sti/ind/social-impact-investment.htm>.
12. Official website of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. Retrieved from: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
13. Clark C, Rosenzweig W, Long D and Olsen S 2004, Double bottom line project report: Assessing social impact in double bottom line ventures; methods catalog, viewed 28 may 2010, <<http://www.shidler.hawaii.edu/Portals/1/resources/DoubleBottomLine.pdf>>.
14. Epstein MJ 2008, Making sustainability work: Best practices in managing and measuring corporate social, environmental, and economic impacts, Greenleaf Publishing Limited, Sheffield.
15. Loew, T 2003, ‘Environmental cost accounting: Classifying and comparing selected approaches’, In M Bennett, PM Rikhardsson and S Schaltegger (Ed.), Environmental management accounting - purpose and progress, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, pp. 41-56.
16. Maas, KEH and Boons, F 2010, ‘CSR as a strategic activity: value creation, integration and redistribution’, in C Louche, SO Idowu and WL Filho (ed), Innovative CSR, Greenleaf Publishing, Sheffield, pp. 154-172.
17. Maas, KEH Social Impact Measurement: classification of methods https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-94-007-1390-1_8#page-1.
18. Measuring Impact: Guidelines for Good Impact Practice. Retrieved from: http://www.thegiin.org/binary-data/GIIN_impact_measurement_guidelines.pdf.
19. Shell 2008a, Managing social performance, delivering benefits, Den Haag, Confidential.
20. Shell 2008b, Managing social performance, measuring and communicating social performance, Den Haag, Confidential.

Стаття надійшла до редакції 26.06.2017.